

10. Tsentr dystantsiynoho navchannya ta monitorynhu osvithnoyi diyal'nosti [*Center for Distance Learning and Monitoring of Educational Activities*]. Available at: d-learn.pnu.edu.ua (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)

11. Khimchuk L. I. (2020). Vykorystannya pedahohichnykh interaktyvnykh tekhnolohiy u navchanni vchyteliv pochatkovoyi shkoly. [The use of pedagogical interactive technologies in the teaching of primary school teachers]. *Aktual'ni pytannya humanitarnykh nauk: mizhvuzivs'kyi zbirnyk naukovykh prats' molodykh vchenykh Drohobys'tkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka* / [redaktery-uporyadnyky M. Pantyuk, A. Dushnyu, I. Zymorya]. Drohobych: Vydavnychyu dim «Hel'vetyka», 31, Tom 4. (in Ukrainian)

Шевчук Лариса,

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин
та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України,
Україна*

Shevchuk Larisa,

*Candidate of Pedagogic Sciences (Ph.D.), Senior researcher of the Department
of Teaching National Minority Languages and Foreign Literature of the Institute of
Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine,
Ukraine*

ДО ПИТАННЯ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ УЧНІВ 5-6 КЛАСІВ З МОВАМИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

ON THE ISSUE OF ORGANIZING THE TEACHING OF THE UKRAINIAN LANGUAGE TO STUDENTS OF GRADES 5-6 WITH THE LANGUAGES OF NATIONAL MINORITIES

Annotation. The theses focus teachers' attention on the forms of organization of teaching and learning activities of students of 5-6 grades with languages of national minorities and students' learning activities, their short description is offered.

Keywords: organization of education, teaching of the Ukrainian language, schools with education in the languages of national minorities, teacher training, retraining of teachers.

Реалізація сучасних підходів до підготовки та професійної перепідготовки учителів Нової української школи потребує переосмислення різних аспектів освітнього процесу, зокрема його організації. Вважаємо за доцільне зацентувати увагу педагогів на формах організації навчання та навчальної діяльності учнів 5-6 класів з мовами національних меншин, що, на нашу думку, позитивно вплине на вивчення української мови.

У довідкових виданнях термін «форма» тлумачать як «спосіб організації чого-небудь», «тип», «будова», «зовнішній вияв якого-небудь явища, пов'язаний з його сутністю, змістом» [2; 4].

Форми організації навчання визначають «яким чином має бути організовано процес навчання, ... зумовлюють, зокрема, часовий і організаційний характер зовнішнього виявлення функцій учителя і учнів у процесі навчання, порядок спілкування (безпосереднє та опосередковане) суб'єктів навчального процесу та ін.» [3, с. 965]. Водночас форму організації навчання вважають зовнішнім вираженням «узгодженої діяльності вчителя та учнів, що здійснюється у встановленому порядку та певному режимі» [1, с. 122].

Без сумніву, для ефективного вивчення української мови у закладах загальної середньої освіти із навчанням мовами національних меншин важливо оптимально використовувати такі форми організації навчання як урок, факультативні заняття, позакласні заходи, так і екскурсії, конкурси, олімпіади, заняття позашкільних навчально-виховних закладів, самопідготовку та ін.

Сучасні науковці по-різному виокремлюють форми навчальної діяльності учнів. Наприклад (за В. Бондарем), це індивідуальна, фронтальна, загальнокласна, групова навчальна діяльність [1].

Вважаємо, що доцільно враховувати, що видове поняття «форма навчальної діяльності учнів» (загальнородове поняття – «форма організації навчання») відображає характер відношень та наявність (або відсутність) взаємодії, що зумовлює індивідуальну та колективну (кооперативну, яка ґрунтується на спільних зусиллях) форми навчальної діяльності. Для забезпечення ефективного навчання української мови як державної учителю слід чітко уявляти способи реалізації форм навчальної діяльності учнів [6]: індивідуальної – в умовах індивідуальної, групової або фронтальної роботи; колективної – групової або фронтальної.

Варто зазначити, що окремі науковці згадують поняття «форма організації навчання» у тлумаченні терміну-словосполучення «групова робота». Наприклад, у довідковому виданні «Педагогічний словник» (за редакцією М. Ярмаченка) про групову роботу сказано: «форма організації навчання в малих групах, (3-7 дітей) на основі співробітництва з чітко розподіленими завданнями для учнів, об'єднаних спільною навчальною метою» [7, 125];

На нашу думку, важливе чітке розрізнення педагогом індивідуально-групової та кооперативно-групової роботи. (Уточнимо, що до групової роботи ми відносимо також роботу учнів у парах.) Основа індивідуально-групової роботи – індивідуальна робота, разом з тим у різній мірі може бути використана й спільна діяльна діяльність. На практиці це виглядає таким чином: наприклад, під час роботи у парі кожен учень самостійно виконує завдання, після чого здійснюється взаємоперевірка. Кооперативно-групова робота ґрунтується суто на спільній діяльності учнів.

Спостерігаються й інші думки вчених щодо розрізнення форм організації навчання та навчальної діяльності учнів. Так, у результаті аналізу науково-

педагогічної літератури виявлено класифікацію групових форм навчання, запропоновану наприкінці ХХ ст. І. Чередовим [7]:

- ланкова форма роботи – передбачає навчальну діяльність учнів у складі постійних груп;
- бригадна – виконання однакових навчальних завдань у тимчасових бригадах;
- кооперативно-групова – працюючи у групах учні виконують частини спільного завдання;
- диференційовано-групова – гомогенні групи з різними навчальними можливостями виконують навчальні завдання різні за складністю.

Описаний підхід до виокремлення форм навчання (хоча, на нашу думку, йдеться про форми навчальної діяльності учнів) дещо надмірно деталізований. Водночас ознайомлення учителів із такою (і подібною) інформацією вважаємо корисним, адже розгляд проблеми з різних сторін та ознайомлення з різними точками зору сприяє глибшому усвідомленню її сутності, творчому пошуку та реалізації продукованих ідей.

Завдяки використанню різних форм організації та навчальної діяльності можливо забезпечити:

- урахування рівня володіння українською мовою кожного учня та, водночас, рівня володіння рідною мовою (для оптимальної опори на засвоєні знання, сформовані уміння й навички);
- ознайомлення з новою навчальною інформацією, її деталізації, закріплення та повторення, перевірки якості вивченого матеріалу, застосування на практиці тощо;
- поглиблення і розширення знань учнів з високим рівнем навчальних досягнень та заповнення прогалів у знаннях, подолання неуспішності учнів з низьким рівнем навчальних досягнень.

Доцільним є чергування різних форм організації навчання і форм навчальної діяльності учнів; поєднання фронтальної та індивідуальної роботи, групової та індивідуальної роботи.

Список використаних джерел

1. Бондар В. І. Дидактика. Київ : Либідь, 2005. 264 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Ірпінь : ВФ «Перун», 2004. 1440 с.
3. Енциклопедія освіти / головн. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер. 2008. 1040 с.
4. Новий тлумачний словник української мови у чотирьох томах / уклад. В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. Т. 4. Київ : Аконт, 1998. 910 с.
5. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. Київ : Педагогічна думка, 2001. 516 с.
6. Форми навчання в школі / Ю. І. Мальований та ін.; за ред. Ю. І. Мальованого. Київ : Освіта, 1992. 160 с.

7. Чередов И.М. Формы учебной работы в средней школе. Москва: Просвещение, 1988. 160 с.

References

1. Bondar, V. I. (2005). *Dydaktyka*. Kyiv: Lybid. (in Ukrainian)
2. *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* (2004). / uklad. i holov. red. V. T. Busel. Irpin : VF «Perun». (in Ukrainian)
3. *Entsyklopediia osvity* (2008). / holovn. red. V. H. Kremen. Kyiv: Yurinkom Inter. (in Ukrainian)
4. *Novyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy u chotyrokh tomakh* (1998). / uklad. V. V. Yaremenko, O. M. Slipushko. T. 4. Kyiv: Akonit. (in Ukrainian)
5. *Pedahohichni slovnyk* (2001). / za red. M. D. Yarmachenka. Kyiv: Pedahohichna dumka. (in Ukrainian)
6. *Formy navchannia v shkoli* (1992). / Yu. I. Malovanyi ta in.; za red. Yu. I. Malovanoho. Kyiv: Osvita. (in Ukrainian)
7. Cheredov, Y. M. (1988). *Formy uchebnoi raboty v srednei shkole*. Moskva: Prosveshchenye. (in Russian)